

THIS IS A SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL PUBLICATION

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication. NB. The self-archived version may differ from the original in pagination, typographical details and illustrations.

To cite this, use the original publication:

Tidskrift:

Nyström, J. (2022). Konferensresa till LundOnline 2022. Kreodi (4)

Permanent link to the self-archived copy: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022121270849>

All material supplied via Arcada's self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Konferensresa till LundOnline 2022

12.12.2022

PHOTO BY [MATS HAGWALL](#) ON [UNSPLASH](#)

LundOnline ordnades i november 2022 i två dagar i den anrika AF-borgen mitt i Lunds gamla stad. Temat för konferensen var Open Access och om hur vi kan gå mot ett öppnare vetenskapligt landskap. Namnet till trots ordnades konferensen helt och hållet på plats och distansdeltagande var inte möjligt. Därför reste vi till Sverige för att delta och få höra vad för nytt som är på gång då det gäller öppna avtal.

Staden Lund är en väldigt vacker stad, med en rik historia som går ända tillbaka till 900-talet. Vi fick gå längs slingrande gator mellan förtjusande gamla byggnader med mysiga kaféer och ett förvånansvärt brett utbud av restauranger. Mitt i Lund reser sig också domkyrkan, vars exakta ålder är okänd, men som byggdes senast under tidigt 1100-tal. Eftersom Lunds stadskärna är relativt liten, så fanns allting

på promenadavstånd, vilket ju var perfekt med tanke på konferensen.

Deltagandet i konferensen kostade ingenting. Dessutom ingick det lunch samt kaffe med bulle båda dagarna, och under första dagens kväll ett mingel med dryck och små tilltugg. Problemet med att allting byggde på sponsorer var förstås det att sponsorerna också ville få fram sina produkter. En hel del av programmet byggde på hur representanter för olika större publikationsförlag berättade om sina produkter och vad de har gjort för att öppna upp vetenskapen. Eftersom temat skulle vara hur vi går vidare från transformativa avtal kändes det här lite motstridigt. Men nog tackar man ju och tar emot. I miljövänlig anda var lunchen vegetarisk och specialdieter hade tagits i beaktande.

Från guld till diamanter

Båda dagarna inleddes med en huvudtalare. Den första talaren var Abeni Wickham, som har en doktorsgrad i molekylär biologi, men som numera leder företaget SciFree. Företaget grundades delvis som ett svar på de problem som forskare och bibliotek brottas med, nämligen pengar och budget.

SciFree erbjuder ett sökverktyg, som hittills används främst i Sverige, Danmark och Storbritannien. Tjänsten visar om publiceringsavgiften är helt förbetald av biblioteket eller rabatterad, och vilka licensalternativ som tidskriften erbjuder. Tjänsten länkar också till fördjupad information om hur forskaren praktiskt ska gå tillväga för att ta del av det avtal som tidskriften ingår i.

Wickham tog upp problemen med så kallade guldmodellen för OA, vilken innebär att artiklarna är kostnadsfria för läsaren, men att de kostar att bli publicerade. Ett stort problem är att forskare ofta inte har finansiering för att publicera OA.

Joanna Ball talade om DOAJ (Directory of Open Access Journals), som faktiskt har grundats just i Lund. DOAJ är till fullo Open Access och strävar också efter att stödja mindre förläggare.

DOAJ har varit med och författat The OA Diamond Journals Study (2021). DOAJ följer till fullo guldstandarden för OA, dvs ingen avgift krävs av läsaren, medan över 70% av deras journaler dessutom följer diamanstandarden (dock står dessa bara för 44% av artiklarna). Diamantstandarden för OA togs upp som en lösning – den innebär att

varken läsaren eller författaren står för några kostnader. Frågan är hur det här skall finansieras.

Problemet med finansiering

Finansieringen var en av de centrala frågor den andra huvudtalaren, Jan Erik Frantsvåg, tog upp – det är nämligen rätt så oklart hur allting skall finansieras, förutom att det inte skall ske på läsarens eller författarens bekostnad.

För tillfället bygger finansieringen ofta på donerade resurser. Detta innebär många problem; arbetet bygger ofta på frivilligarbete (vilket kan leda till stress, utbrändhet och överarbete), medan pengarna inte alltid räcker till för betalda tjänster (som t.ex. DOI). Frantsvåg konstaterade att akademiker ofta inte förstår vad ordet kostnad riktigt innebär – det är inte det samma som räkningar, utan det gäller användningen av resurser, oberoende om det är arbetstimmar, utrymme på en universitetsserver eller något annat.

Ofta går det åt en hel del resurser för att få in pengar och finansieringen är ofta kortsiktig, vilket leder till att verksamheten inte kan växa. Ju större verksamhet, desto mindre blir kostnaderna per artikel. Det betyder att små förlag har större kostnader, särskilt då det gäller kompetens. Erfarenhet gör verksamheten effektivare.

Lösningar

Frantsvåg förespråkade en mera koncentrerad verksamhet, där man skulle dela plattform mellan flera journaler för att spara resurser och dela på kompetensen. Han nämnde att man istället för mindre, nationella journaler inom ett visst ämne, skulle kunna slå ihop dem till en nordisk journal. Detta skulle delvis även kunna lösa de problem med tekniska kriterier som finns inom diamant-standards OA-journaler (det kom fram att det finns många brister gällande maskinläsbarhet, DOI, långtidslagring osv.), då man skulle dela på kostnaderna. På samma sätt borde institutioner samarbeta sinsemellan i sin förlagsverksamhet.

Med tanke på vad vi betalar nu, så borde det finnas pengar för verksamheten. Frantsvåg hade räknat ut att Elsevier förtjänar cirka 680 euro för varje artikel, om man fördelar deras inkomst på mängden artiklar de publicerar.

Som något av ett första steg mot en öppnare framtid, har vi DIAMAS-projektet, som har fötts ur den tidigare nämnda The OA Diamond Journals Study. DIAMAS står för Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication och det är finansierat av EU. Det handlar om en kartläggning av leverantörer av förlagstjänster – d.v.s. varken förläggare eller journaler, utan de som tjänar dem. Projektet strävar efter att göra publiceringen mera hållbar.

En lösning som också togs upp under konferensen var modellen Subscribe to Open, som Mark Greene från Annual Review behandlade tillsammans med Uta Grothkopf, som är bibliotekschef på European Southern Observatory (ESO). Idén här är att få så många bibliotek som möjligt att göra upp avtal för journalerna, och att använda de pengar man får in från dessa till att öppna upp journalerna som OA. På så sätt tillfaller kostnaderna biblioteken, men det är gratis för författarna att publicera (bara de håller kvalitativa mått) och bara det kommer in tillräckligt med pengar, så är det gratis även för läsarna. Dessutom blir det billigare ju fler bibliotek som deltar.

Motsatta åsikter om avtal

Så kallade transformativa avtal har blivit den vanligaste avtalsformen mellan akademiska bibliotekskonsortier och förläggare. Genom dessa har antalet OA-artiklar ökat nämnvärt och detta var just något som många av förläggarna ville ta fram. Men, som namnet i sig säger, borde det vara frågan om en process framåt, mot något nytt.

Konferensens båda paneldiskussioner handlade, åtminstone till någon grad, om just dessa avtal. Den första konferensdagen fick vi höra en panel med representanter för de olika nationella konsortierna och hur de ser på verksamheten. Här sågs faktiskt Finland med FinELib som något av en föregångare.

I den andra panelen var inte alla deltagare lika instämmande. Här fick representanter för Elsevier och Springer Nature emot sig en grupp forskare som förespråkade full öppenhet. Forskarna ansåg att man borde sluta med transformativa avtal helt och hållet, samt fortsätta endast med icke-kommersiella förläggare. Dessutom borde upphovsrätten stanna hos författaren. Forskarna här verkade alla vara ense om att de ansåg att det inte är frågan om att företagen är för stora, utan att det över huvud taget är problematiskt att man gör vinst på akademisk publicering. Naturligtvis var detta inte en syn som förläggarna kunde hålla med om. Då en av forskarna hyllade piratism i

samband med vetenskapliga artiklar, blev debatten riktigt hettad. Det var i och för sig en bra avslutning på en intressant konferens, som gav mycket att tänka på.

Framtiden

Några direkta svar på hur framtiden kommer att se ut gav konferensen inte, men den gav glimtar av hurdana sorts lösningar man kan förvänta sig och dessutom en hel del att tänka på. Hur tidskriftsverksamheten kommer att ändra sig vet vi kanske inte ännu, men det är tydligt att förändringen redan har börjat – det är inte bara inom transformativa avtal som OA har ökat – och att mycket kommer att hända inom en relativt snar framtid. Förhoppn

Kirjoittajat

Janne Nyström

Informatiker

Arcada

[Kirjoittajan muut artikkelit >](#)

Artikkelin tiedot

Kirjoittaja: Janne Nyström

Numero: 4/2022

URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022121270849>

Lisenssit

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen](#)

-lisensillä.